

Els anys decisius

"Quantes existències fallides, proves en guix que fa la natura per assajar la creació marmòria dels homes veritables".

(Gabriel Alomar)

Joan Fullana i Juan

El passat set d'octubre de 1998, va fer cent vint-i-cinc anys del naixement de Gabriel Alomar i Villalonga; la data passà desapercebuda, semblava que tornava a caure en l'oblit l'intel·lectual mallorquí que va néixer, l'any 1873, a Palma i morí a l'exili, a l'hospital israelià d'el Cai, el set d'agost de l'any 1941.

El període vital alomarià coincideix amb importants esdeveniments històrics. Quan neix, a Espanya s'ha proclamat la I República; —tanmateix és un efímer assaig polític, perquè només durarà fins 1874—; el règim republicà serà substituït, mitjançant un cop d'estat militar, per la Restauració borbònica en la figura d'Alfons XII, i continuarà la darrera guerra carlina (1872-1876). A l'Illa, s'ha de ressaltar que devers aquella època es començaren a construir els *Ferrocarrils de Mallorca* (1875), i que, en l'aspecte polític, Antoni Maura Montaner va ser elegit diputat (1881), fet que coincideix amb la publicació de **Las nacionalidades**, de Pi i Margall, **El catalanismo**, de Mañé i Flaquer, i la fundació del *Centre Català* per

Almirall. Simultàniament, en l'aspecte sindical, és digne de menció que l'organització obrera **AIT** es declarada il·legal i que, després de la dissolució, ha d'actuar forçosament a la clandestinitat. I, a l'àmbit internacional, amb la desfeta francesa, és el moment de l'hegemonia prussiana i de la celebració de la *Conferència de Berlín*, presidida pel canceller Bismarck, on es consagra el repartiment colonial, de tantes i greus conseqüències pel futur d'Àfrica.

Gabriel Alomar, després d'haver fet el batxillerat a l'Institut Balear, començà els seus estudis de Dret i de Filosofia l'any 1888 a Barcelona i, l'any 1896, es llicencià en Filosofia i Lletres. L'any 1901 és a l'Institut de Palma, on hi treballà com a auxiliar fins 1909. Pel sistema d'oposició, pertanyia al cos de catedràtics d'institut i guanyà la càtedra que primer ocupà a Gijón, (1911) i un any després a Figueres.

L'estada a Barcelona li obrí nous horitzonts professionals i intel·lectuals; en l'aspecte de les idees, és un moment de trànsit del pensament filosòfic de difusió popular d'algunes obres d'Ibsen, Stirner, Emerson i Nietzsche; el filòsof alemany fou llegit amb delit per l'escriptor mallorquí; en el pla econòmic, ja s'havia acabat en una greu crisi financera l'anomenada *Febre de l'or* i, l'any 1888, quan hi començà els estudis universitaris, es celebrà l'*Exposició Universal*. Poc temps abans, 1886, Valentí Almirall havia publicat **Lo catalanisme** i s'havia produït el *Memorial de greuges*. Aquell mateix any, també s'havia fundat a Barcelona el sindicat d'orientació socialista, la Unió General de Treballadors (UGT). Cronològicament, la llicenciatura d'Alomar en Filosofia i Lletres coincideix amb el *Procés de Montjuïc*, just dos anys abans del *Desastre colonial* de 1898. Enfront d'aquell episodi esferei-

dor, la premsa més compromesa de l'època exigí una investigació dels fets, s'acusà a les autoritats d'haver torturat els presos i es comparà amb el *Cas Dreyfus*. En aquell procés fou constant la manca de garanties processals i constitucionals. L'integrisme aprofità l'ocasió per difondre una campanya contra l'anticlericalisme i els lliurepensadors, i la repressió, —a causa de l'atemptat de la processó del Corpus—, acabà amb la condemna a mort de cinc anarquistes; i l'any 1897, Michele Angiolillo, en venjança per aquella execució, assassinà Cánovas (1).

Abans d'aquella data, la fil·loxera destrueix la vinya, fa greus estralls a l'Illa i arruïna el comerç de vi amb França. Mallorca, sense grans recursos naturals, però amb llarga tradició marinera, —fins 1868 es dedicava al cabotatge, noliejament, l'exportació i la importació en el comerç amb les Antilles—, pateix una greu paràlització comercial; i a més, es veu afectada per mor de la guerra colonial, però es repatrien capitals americans que s'inverteixen a l'agricultura, el comerç de productes agraris o en la neixent indústria ferroviària mallorquina i, així mateix, en una modesta industrialització. Apareix a Mallorca l'embrió d'una nova classe social, més modernitzadora; és una burgesia feble i propensa a *lliurecanisme*, amb interessos propis, confrontats als dels posseïdors de terres; aquests, en canvi, estan molt vinculats al *proteccionisme*. Però aquella classe social embrionària encara no és prou forta per provocar el canvi o per dominar el sistema social, que està corromput pel *caciquisme*. Fins a finals de segle XIX, la instrucció pública roman-dria en mans dels eclesiàstics, i l'any 1900 el 77,03 % de la població mallorquina era analfabeta; el prestigi social el sustentava l'aristocràcia, prou paradoxalment, perquè, sense tenir ja tot el poder econòmic real, com a possessora de les terres, encara

exercia una influència destacable sobre la majoria de la població agrícola. Les mesures proteccionistes estatals es reflecteixen en un aranzel, —era l'impost obligatori a pagar pels béns que s'importaven—, que protegeix la producció industrial pròpia enfront de la competència externa, però el dret de duana encareix els productes i provoca el contraban, que es torna endèmic.

La classe obrera illenca es comença a concentrar a certes barriades fabrils, com la Soledat i l'Arraval de Santa Catalina, i s'organitza. Molt lentament, sorgeixen

Gabriel Alomar vist pel pintor suec Sjöstrand

els locals obrers instructius i recreatius propis, els ateneus i les societats d'ajuda mútua, les caixes d'assistència i de resistència.

El Vaticà, —en el pontificat de Lleó XIII (1878-1903)—, en veure la importància que prenia el moviment obrer europeu, es manifestà per mitjà de l'encíclica *Rerum novarum*; l'Església, expressà així la seva doctrina social i, endemés, corregí, parcialment, la posició mantinguda per l'anterior papa Pius IX en l'encíclica *Syllabus Errorum*. El *Syllabus Errorum*, que en llatí significa *Sumari d'errors*, és de l'any 1864; en aquell document pontifici es condemnà el racionalisme, el modernisme, l'escepticisme científic, a més del liberalisme, la

democràcia i el sindicalisme. Així mateix, com ho feren els de *L'Avenir*, s'encetà una nova via política vaticana; en l'intent de conciliació amb el liberalisme, s'intentà passar de l'anatema al diàleg, els catòlics francesos defensaven, sobretot, la llibertat de l'Església enfront de l'Estat.

A Espanya, les mesures polítiques i econòmiques governamentals de mitjans del segle XIX com la *Desamortització* i l'abolició del *Mayorazgo*, varen ser de caire liberal, i tengueren conseqüències quasi immediates. A l'Illa, arran d'aquella política econòmica liberal, es va modificar, en part, l'estructura agrària aristocràtica que, des de la Conquesta (1229), havia romàs i que encara romanía quasi intocada. D'altra banda, a l'època, l'emigració de les Illes es dirigia, sobretot, a Amèrica i Argèlia; i era tan important que ocupava el tercer lloc dins els corrents migratoris de l'estat espanyol. Així mateix, en aquell mateix període, s'aconseguí que s'aprovàs per les Corts espanyoles el *Sufragi Universal*. Dins l'àmbit catalanista, és l'hora de les *Bases de Manresa*, de la publicació de *La Tradició Catalana* de Torras i Bagés, i, aleshores, s'inicia la important activitat publicista de *L'Avenç*, revista que de llevores ençà exercirà notable influència dins el pensament català. Mentrestant, a París, es fundà la *II Internacional*. És quan es produeix el cèlebre *Cas Dreyfus*, denunciat tot d'una pel conegut novel·lista i intel·lectual Zola, que commou socialment el país i agita l'opinió pública a França.

L'any 1898, es perdé la guerra contra els EUA, i, finalment, el conflicte i la guerra colonials es saldaren amb la humiliació de l'exèrcit i la pèrdua de les darreres possessions espanyoles d'ultramar. L'impacte és prou conegut: *La cuestión regional* de Miquel dels Sants Oliver i *l'Idearium español* de Ganivet o *Hacia otra España* de R. De

Maeztu, són obres paradigmàtiques que reflecteixen l'estat d'ànim dels intel·lectuals enfront de les circumstàncies coetànies.

D'ençà del temps de la *Renixença*, la relació entre escriptors i intel·lectuals catalans i mallorquins s'estreny, canvien les maneres d'interpretació dels fets diferencials, es generalitza, primer, el nacionalisme cultural i, després, el polític. Cap a 1840, s'inicia el redreçament cultural a Mallorca, que, en el vessant literàriocultural, prendrà formes estètiques pròpies, com les de *l'Escola Mallorquina* (2) El corrent regeneracionista català difereix en profunditat del punt de vista castellà i és premonitori del futur *nacionalisme* català, que aviat deixarà molt enrere els fonaments del *regionalisme*.

Alomar, esperit sensible al fet regional ja des de 1889, pel seu caràcter d'observador i com a participant de la realitat circumdant, visqué tots aquells fets històrics amb intensitat i evolució. Segons Gregori Mir, a *La literatura del desastre*, (1974), —cita a propòsit l'obra de Solé-Tura (1967): **Catalanisme i Revolució burgesa**—, dins el moviment modernista català, Miquel dels Sants Oliver, juntament a l'amic i company l'escriptor català Joan Maragall, representen la intenció regeneracionista, basada en el liberalisme moderat, mentre que Gabriel Alomar és el representant de la línia liberal radical.

L'any 1904, dins un cicle de conferències organitzat per l'Ateneu de Barcelona, participen un estol de mallorquins: Joan Alcover, Mateu Obrador, Miquel dels Sants Oliver i Joan Torrandell; en aquell marc, Gabriel Alomar llegeix **El futurisme**; (3) l'any següent li ho publica **L'Avenç** i és traduït al castellà per **Renacimiento** de Madrid. Alomar, des del modernisme, intenta establir relació entre el regeneracionisme i el catalanisme; i fugint d'una concepció romàntica, en perfila una

d'humanista i individualista, influenciada pels corrents filosòfics aristotèlics. Alomar proposà que el catalanisme tengués caràcter propi, fos progressiu i que s'abandonassin els anacronismes, defensà la federació amb els altres pobles ibèrics i denuncià el ruralisme, el tradicionalisme i la burgesia. Al llibre **El futurisme** (4) afirma que la Història és la lluita de l'home i la natura, que la seva finalitat és modelar la terra, però adverteix que cal transformar-la sense confondre's, perquè les condicions actuals i aparents de

Gabriel Alomar, vestit d'ambaixador.

la natura no són les seves condicions futures i no s'ha de sacrificar demà a avui...

Alomar, —com afirma Antoni-Lluc Ferrer, a **Gabriel Alomar. El futurisme i altres assaigs** (1970)—, era un vertader "*homme de Lletres*". En literatura, Alomar s'inicià, amb el casolà pseudònim de *Biel de la Mel*, a les revistes **L'Ignorància** i **La Roqueta**, on publicà rondalles i articles. Fins als darrers moments de **Le Journal d'Égypte** d'el Caire, on hi escriví amb el pseudònim d'"Albert de Beaurocher"... , col·laborà, amb milers d'articles, a nombrosos diaris i revistes d'àmbit balear, català, peninsular i americà (5)

A començaments de segle, Alomar escriví **Negacions i afirmacions del catalanisme i Catalanisme socialista**, associant-s'hi dos termes que fins

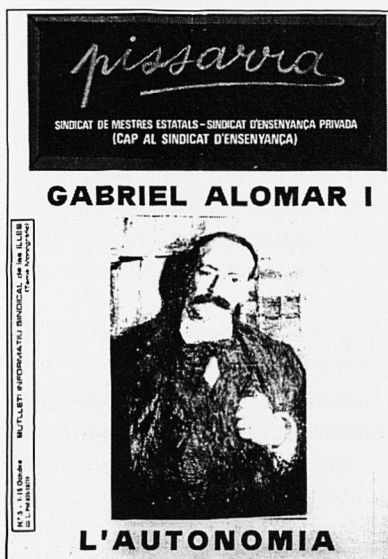
aleshores s'havien cregut antagonics i divergents, tal com li féu observar a Rovira i Virgili en una forta polèmica que mantingueren per aquella qüestió. A **L'evolució del catalanisme**, Gabriel Alomar insisteix, aliant-los, hi torna a unir ambdós conceptes: *catalanisme i socialisme*.

A Catalunya es produeix l'assalt dels militars a **La Veu de Catalunya** i a la revista **Cu-cut!** i es procedeix a l'aplicació de la Llei de Jurisdiccions. Mentrestant, a Mallorca, es funda una nova institució, el *Foment de Turisme*, per estimular, com es deia aleshores, la indústria dels visitants.

Alguns esdeveniments marcaren profundament Alomar, com la condemna a mort de l'anarquista Joan Rull, acusat d'un atemptat a les Rambles, o la del pedagog Ferrer i Guàrdia, el fundador de *l'Escola Moderna*.

La *Setmana Tràgica* (1909), originada per la protesta general contra la guerra d'Àfrica, tingué com a colofó la condemna a mort i l'execució de Ferrer i Guàrdia, (1859-1909). El fundador de *l'Escola Moderna*, polític lliurepensador i republicà federal, havia viscut l'exili forçós a França, fou considerat el responsable dels actes revolucionaris que comogueren el món i va ser executat a Montjuïc. Les lluites obreres del segle XIX i les dels començaments del XX, forjaren la classe obrera catalana que s'identificà progressivament amb els valors anarquistes i les idees socialistes i, amb l'enfrontament freqüent dels treballadors i la força d'ordre públic, Barcelona esdevingué un dels principals centres revolucionaris europeus; la condemna a mort de Ferrer i Guàrdia causà una protesta general, àdhuc amb campanyes internacionals, que motivà la caiguda d'Antoni Maura. Gabriel Alomar quedà aïllat de la resta dels lletraferits coetanis perquè manifestà el seu rebuig contra aquelles condemnes a mort. (6). L'actitud d'Al-

mar contrasta amb la mantinguda per Miquel dels Sants Oliver, qui, des de les planes de **La Vanguardia** i **ABC**, defensà Antoni Maura, en contra de gran part de l'opinió pública, i quan Maura, políticament, "tot i la seva vàlua, després de la Setmana tràgica ja era un pes mort" (7). Al *Congrés de la llibertat*, celebrat a Barcelona el

12 de febrer de 1912, Alomar exposà el seu pensament contrari a la pena de mort. Potser encara recordàs l'actitud d'aquells intel·lectuals, perquè, contràriament al que ell havia fet, —la seva veu fou una de les poques que s'alçaren contra l'arbitrarietat jurídica i l'execució als fossats de la fortalesa de Montjuïc—, la majoria d'ells optaren pel silenci enfront dels fets de la Setmana Tràgica i no li donaren suport en l'al·legat a favor del fundador de l'Escola Moderna.

L'intel·lectual mallorquí era amic personal de Layret i s'oposà al conservadorisme de la Lliga, a Prat de la Riba i a Cambó. Francesc Layret i Foix, (1880-1920), era advocat i polític; home d'acció i de pensament, de gran eloqüència, havia pres part del moviment de *Solidaritat Catalana* i defensà el *Pressupost de Cultura* de 1908 a favor de l'escola laica, la coeducació i l'ensenyament en català i participà al *II Congrés Universitari Català*. Alomar, juntament a Layret i Marcel·lí Do-

mingo, l'any 1916, havia fundat el Bloc Republicà Autonomista; l'any 1917 fou cofundador del Partit Republicà Català i arribà a presidir la Unió Socialista de Catalunya (**USC**), constituïda l'any 1923. Indalecio Prieto afirmava la incompatibilitat entre el socialisme i les "reivindicaciones regionalistas" i, entre 1925 i 1933, es produí un trencament entre PSOE i USC.

Alomar tenia sensibilitat social, fama d'anticlerical, i, per convicció, era pancatalanista, socialista, republicà federal i antimilitarista (8). Havia participat activament en el *1r Congrés Internacional de la Llengua Catalana* (Barcelona, 1906), presidit pel filòleg mn. A.M. Alcover amb qui col·laborà; l'any 1908, pronuncià una conferència titulada **De poetització**; després vendrien la confrontació i l'enemistat amb el canonge, el qual l'atacà pel seu ideari laic i modernitzador.

Alomar fou acusat pel clergat amb freqüència de "barrufet" i d'anticlerical perquè, als seus ulls, era el mirall de les idees progressistes. Sembla que l'origen de l'anticlericalisme d'Alomar fou motivat més per la confrontació que tingué ben aviat amb el seu tutor, l'oncle capellà, que per un

A les eleccions de 1919, al programa de partit d'Alomar s'inclouia la cooficialitat del català, l'adopció de lleis que afavorissin la classe obrera i li facilitassin l'accés a la propietat, l'emancipació del poder civil, l'abolició de la Llei de Jurisdiccions i de la pena de mort, la revisió de la Llei d'Ordre Públic, la implantació de la Llei de Divorci, la separació de l'Església i l'Estat i la secularització dels béns de l'Església.

Quant al seu tarannà liberal, es reflecteix en l'amistat constant mantinguda amb Joan Alcover, el qual tenia un ideari conservador que no podia compartir; és sabut que s'admiraven mútuament, es respectaven i tenien afecte personal recíproc; i prova d'això és que, quan l'any 1927 s'organitzà —pel *Círculo Mallorquí*, al cau de la societat aristocràtica illenca—, l'acte d'homenatge pòstum a l'escriptor, Alomar no dubtà gens, hi assistí i va fer un discurs en memòria de l'amic que emocionà tothom, i abans, quan morí el poeta de sa Calatrava, l'any 1926, en publicà una ressenya laudatòria a la premsa gallega. I, així mateix, és una altra mostra del seu caràcter el fet que durant la dictadura del general Primo de Rivera, malgrat que fos poruc per natura, mantingués correspon-

Alomar tenia sensibilitat social, fama d'anticlerical, i, per convicció, era pancatalanista, socialista, republicà federal i antimilitarista

esperit antireligiós. (9) Quant a l'aspecte religiós, s'ha de dir que Alomar, a desgrat del que pensà dels capellans, va ser lector habitual dels **Evangelis** i que, segons va escriure Antoni Serra, a **Gabriel Alomar (l'honestedat difícil)**, al llarg de la vida, sempre l'acompanyà un llibre, ple de notacions personals, es tractava de la **Biografia de Sant Pau** escrita per Renan (10).

dència amb Unamuno en moments delicats, fent-ho com un repte cívic i quan el filòsof basc estava desterrat a Fuerteventura, per desavenències amb el règim imposat a la força, per ordre d'aquell dictador que l'havia foragitat de la universitat de Salamanca.

La seva sensibilitat social es fa palesa per l'excel·lent relació que

mantenia amb el món obrer i sindical català i mallorquí, en especial amb Salvador Seguí i Àngel Pestaña, i també amb Llorenç Bisbal, el fundador d'UGT a Mallorca, i Alexandre Jaume del PSOE de Balears. Alomar va

el seu rebuig i indignació a **La Libertad** de Madrid, condemnà l'assassinat del dirigent sindical tot recordant la mort de l'amic i company, el lluitador misser Layret, el qual tant havia destacat com a advocat en la defensa de

A les eleccions de 1919, al programa de partit d'Alomar s'incloïa la cooficialitat del català, l'adopció de lleis que afavorissin la classe obrera i li facilitassin l'accés a la propietat, l'emancipació del poder civil, l'abolició de la Llei de Jurisdiccions i de la pena de mort

escriure per **El Obrero Balear** i, juntament a Emili Darder, col·laborà en el **Bolletí**, el quadern mensual de l'Associació per la Cultura de Mallorca. L'any 1922, quan vingué a Mallorca el "Noi del

sindicalistes a diversos processos judicials. (11) Devers 1929, o ja durant els inicis de la II República, Gabriel Alomar conegué a Aurora Picornell (12).

En el període republicà, havia estat diputat per la conjunció republicana federal-socialista de Mallorca (1931), fou president de la Comissió Permanent d'Instrucció Pública (1931) i ambaixador d'Espanya a Roma (1932-1934). A Egipte, Gabriel Alomar era l'encarregat de negocis del govern republicà, després fou anomenat ministre plenipotenciari de la II República. Les seves despulles no tornaren a Mallorca des d'Egipte fins l'any 1977. L'Ajuntament de Palma, l'any 1983, amb prou polèmica, el va proclamar fill il·lustre de la ciutat. □

Sucre", Salvador Seguí (1887-1923), el famós líder anarcosindicalista de la CNT fou presentat per Gabriel Alomar al públic assistent al míting del Teatre Balear; i quan uns pistolers l'assassinaren manifestà obertament

NOTES

1 L'historiador i polític Antonio CÁNOVAS DEL CASTILLO (1828-1897) escrigué **Historia de la decadencia de España** (1854); havia exercit en el càrrec de ministre de l'Interior (1864), de ministre d'Ultramar (1865), i, sobretot, havia instituit la política de l'alternança dels partits i, de 1874 a 1897, va ser Cap de Govern en cinc ocasions.

2 Es pot fer el seguiment d'aquest procés cultural i literari a **La cultura a Mallorca** (1840-1936) d'Isabel GRAÑA I ZAPATA, publicat per Ed. Documenta, Palma de Mallorca, (editat el febrer de 1998).

3 Alomar ho feia amb l'oratòria i la retòrica que tant agradaven a la classe intel·lectual coetània, "*Amb estil exquisit i eloqüent, do que sembla nadiu dels mallorquins i que en ell arribava a una alta esplendor, parlava de política i de l'actualitat amb abast humà i universal, llenguatge que no era ben bé el dels nostres líders, de bon tros més casola*", així el descriu el seu contemporani català Claudi AMETLLA.

4 Aquest terme ha cridat molt l'atenció dels estudiosos de les avantguardes, perquè fou creat per Alomar abans que ho fes MARINETTI. El *futurisme* italià és un moviment literari i artístic inspirat en el **Manifest** de Marinetti, publicat l'any 1909 a **Le Figaro** de París, l'italià posava l'accent en el necessari rejuveniment avantguardista d'Europa i en la dinàmica de la velocitat. A Milà (1910), un grup d'artistes, —Balla, Severini, Carrà, Boccioni, Russo—, feren públic a la revista a **Poesia** el seu **Manifest tècnic de la pintura futurista**, que, contra el cosmopolitisme imperant, transpuava ultranacionalisme i era una crida contra l'apatia, es proclamava a favor de l'originalitat, el rigor cinètic, la revolució cultural permanent, la tecnologia moderna i la creativitat artística. Qualcun dels ideals actius del grup: "*l'art és l'arma ofensiva*", "*la bellesa només existeix en la lluita*", foren hàbilment manipulats pel fascisme que adoptà l'exterior de l'estil i l'estètica futurista.

5 La Almudaina, La Veu de Catalunya, El Poble Català, El Imparcial, España, El Día.

6 Segons Antoni MARIMON; —a **Contra Gabriel Alomar**, article publicat a la signatura *Fets i personatges*, del **Diari de Balears**, (pàg. 47, datat el 29 de març de 1998)—; per la seva posició, l'intel·lectual mallorquí quedà descol·locat i fou objecte de crítiques; discreparen d'ell des de “*de les files més clericals i conservadores*” fins alguns dels nacionalistes progressistes, acusant-lo de “*místic protestatari*” per inadaptabilitat i, àdhuc, de no ser capaç d'entendre el sentit del renaixement cultural i nacional de Catalunya.

7 Segons les paraules de Gregori MIR, a l'article d'opinió **Un llibre de M.S. Oliver sobre A. Maura**, a **Diari de Balears**, (06-06-1998); però Antoni Maura (1853-1925) encara tornà ser Cap de Govern els anys 1918, 1919 i 1921-22. Anteriorment a 1909, el polític i advocat d'origen calatraví havia estat diputat liberal (1881); ministre d'Ultramar (1892) fins que presentà la dimissió quan li fou refusat un projecte d'autonomia per a Puerto Rico i Cuba; i Cap de Govern entre 1903 i 1904, anys aprofitats per fer una reforma legislativa, i que, per mor de la intromissió reial als assumptes polítics, acabà amb la seva dimissió, i, una altra vegada, Cap de Govern de 1907 fins 1909, any de la caiguda del poder governamental a causa dels esdeveniments al Marroc i de la repressió de la Setmana Tràgica.

8 Al llarg de la I Guerra Mundial (1914-1918), Espanya mantingué la neutralitat. El conflicte bèl·lic internacional suposà una clara confrontació entre els simpatitzants d'un i d'altre bàndol, l'opinió pública i els intel·lectuals es varen dividir en *germanòfils* i *aliadòfils*. El pensament d'Alomar incloïa l'antimilitarisme, però, això no obstant, durant la *Grande Guerre*, es manifestà contra les Potències Centrals; era aliadòfil i partidari de vèncer-les amb les armes i de guanyar la batalla de la discussió pública, i, en conseqüència, combaté obertament a la

premsa les idees dels germanòfils, arribà a discutir acaloradament amb el pensador Unamuno i el novel·lista Pío Baroja, ambdós eren amics seus i germanòfils i, per tant, defensaven la victòria d'Alemanya.

9 L'oncle Alomar, era capellà de tendència catòlica ultramontana i enemic declarat del liberalisme. Segons Antoni SERRA, —a l'obra **Gabriel Alomar (l'honestedat difícil)**, de l'any 1984—, la desavinença amb el nebot venia d'enfora i s'agreuà durant la malaltia d'Aina, la germana de Gabriel, per mor del comportament del sacerdot. L'escriptor diu que li ho contà l'amic i company Victor Alomar i Cifre, fill de Gabriel Alomar. (Es pot llegir l'impressionant testimoni personal de Victor Alomar i Cifre, a l'obra citada, pàg. 25 i nota 12).

10 Ernest Renan, (1823-1892), orientalista francès interessat per les creences que investigà l'evolució històrica de la religió; és l'autor d'**Histoire des origines du christianisme** (1863-1883).

11 La versió catalana de **La exculpación acusadora** es troba a **Cultura obrera** de Palma, (31-3-1923)—; així mateix, fou recollida i inclosa a **La pena de mort**, editada l'any 1972 a Palma, dins la col·lecció de Llibres Turmeda, i també a **Salvador Seguí: el Noi del Sucre. Materials per a una biografia**, de Josep M. HUERTAS, dins la col·lecció Les eines d'Editorial Laia de Barcelona (1974). Un fragment diu: “*Recordem el dia del vil·líssim assassinat de Layret. Aleshores, tampoc no mancà la consabuda nota tendenciosa*”: “*Se creu que el motiu de l'assassinat ha estat la propaganda de Layret a favor de l'evolució política del sindicalisme i preconitzant la intervenció electoral.*” Francesc Layret fou assassinat l'any 1920, quan se n'anava cap a Maó per aconseguir la llibertat d'uns detinguts al castell de La Mola. En aquella ocasió, just en conèixer la mort de Layret, Alomar escrigué immediatament una nota necrològica per publicar-la a la premsa en castellà, que, entre d'altres afirmacions, n'incloïa una que deia: “*Layret*

era la conjunción de todos los ideales nobles que forman la conciencia de un país. Unía, a la perfección de la personalidad colectiva de Cataluña, una plena solidaridad internacional”.

12 A **El Obrero Balear**, s'hi troba una referència directa d'Alexandre Jaume a Aurora Picornell, la qual, posteriorment, esdevindria famosa per l'activitat política desplegada dins l'obrerisme mallorquí. Afirmar el dirigent socialista que entre els de la Lliga Laica, que un pic visitaren al mestre Gabriel Alomar, hi havia una al·lota d'esperit modèlic i emancipat. A. Jaume es refereix a Aurora Picornell, diu que es tractava d'una dona jove d'Es Molinar que destacava pel seu caràcter exemplar i estimulant, i li ho comentà amb simpatia i personalment a G. Alomar.